

הוא שהטומאה מותרת כל זמן שלא נודעה הטומאה בודאי, ולכן למעשה יש שני דינים בדבר, שכל זמן לא הוברר בודאי, שוחטים אפילו לכתחילה, וכשהוברר בודאי, אפילו לזרוק את הדם אין זורקים (ח' רבינו חיים הלוי באת מקדש ד, ו ד"ה ואשר. וראה עוד שם, שבנטמא הכהן הדין שונה).

המוצא מת מושכב, וכל שכן המוצא מת כשהוא יושב, שהרי כשהוא מושכב יתכן שאדם קבר אותו שם, וכיון שהכיר בו הקובר, אין זו טומאת התהום (תוס' ד"ה המוצא). ויש מפרש, שדוקא כשמצאו מושכב, שאילו מצאו כשהוא יושב, מסתבר יותר שהושיבו אדם, וכיון שהכיר בו אין זו טומאת התהום (מאירי נידר סג, ב).

שָׂמָא בִּין הַפְּקָרִים עֵבֶר, ואפילו באופן שאילו היה הולך ישר בדרכו, היה בודאי נטמא, כגון שבתחילת הדרך המת מוטל בכל הצד הימני, ובהמשך הדרך הוא מוטל בכל הצד השמאלי, תולים להקל שיתכן שבתחילה הלך בשמאל הדרך, ובהמשך הלך בימין הדרך ולא נטמא (רא"ש נידר סג, ב).

ובבבבב, שיתכן שהוא נפל בקבר ומת שם, שאילו קברוהו שם, הרי הכירו בו הקוברים ואין זו טומאת התהום (תוס' ד"ה ובבבב). ויש מפרשים, שדין הקבר המוזכר כאן נאמר רק ביחס לתרומה, ולא לענין טומאת התהום בנידן ובפסח [שמן הסתם, המושכב בקבר נקבר שם על ידי אדם לאחר מותו, ואין זו טומאת התהום] (שפת אמת, ע"פ משמעות הרמב"ם).

מִפְּנֵי שֶׁהַקֶּבֶר מִצָּרְפוֹ, ש'קבר סתום' שיש בו שיעור אהל של טפח על טפח, ואין בו פתח יציאה או חלון, ויש בו כזית מהמת או יותר, מטמא כולו בטומאת אהל, ואפילו בצדדיו במקום שאין שם חלקים מגופו של המת (ע"פ רש"י ורש"ש, ורמב"ם טומאת מת פ"ז, וראה ברמב"ם ובראב"ד שם פרטים נוספים), שטומאת המת מתפשטת בכל הקבר ועולה עד לרקיע (תוס' ב"ב ק, ב ד"ה ורומן). ויש מפרשים, שהקבר מצרף גם כשהוא פתוח (ראה תוס' ד"ה ובבבב, ע"פ מהרש"א והגהות רא"מ הורבין).

מִצָּאָה טָמוּן בְּתֵּבָה בְּעֵצָהּ וּבְצִרְרוֹתָהּ הָרִי זֶה טוּמְאָת הַתְּהוֹם, שמה התבן או העפר והצירורות נפלו עליו ולא הכירו בו בני אדם מעולם (רש"י), שנכלל כך בהלכה למשה מסיני, שאף שידוע שיש כאן ספק טומאה, מכל מקום כל שלא הוברר שיש טומאה ידועה, הרי הוא טהור כטומאת התהום. עוד יש לפרש, שדין ספק טומאת התהום נדון לפי כללי ספקות טומאה, ומדובר כאן ברשות הרבים, ולכן ספק טהור, אך ברשות היחיד יהיה טמא (רש"ש).

בָּמִים בְּאַפְּלִיָּה בְּנִקְיָה הַסֵּלֶעִים אֵין זֶה טוּמְאָת הַתְּהוֹם, שאין זו טומאה מכוסה, שניתן להציץ לשם ולראותו (רש"י). שהמונח במקום שניתן לראותו משם, אינו נחשב לטומאת התהום (תוס' ד"ה מצאו). ויש מפרשים, שאין זו טומאת התהום משום שיתכן שמישהו הציץ לשם וראהו (מפרש המיוחס לרש"י נידר סג, ב).

וְלֹא אִמְרוּ טוּמְאָת הַתְּהוֹם אֶלָּא לְמַת בְּלֵבָד ולא לטומאת שרץ או זיבה (כמבואר בגמ' לעיל). ויש מפרשים, למת בלבד ולא להרוג, שהרי הכיר בו זה שהרגו (רבנו חננאל; רמב"ם נזירות ו, יח), ובאופן שניכר שהרגו אדם ולא חיה, ושהכה הכאה שיש בה כדי להמית מיד, ובודאי ראהו מיד שנפל ומת (רדב"ם שם), והטעם שהגמ' לעיל לא פירשה כך את דברי הברייתא [אלא ביארה שלא אמרו אלא למת בלבד, ולא לשרץ או לזיבה], היינו לפי ההוה אמינא שדין

וְיִמִּי דִּינִינָן קַל וְחֹמֶר מִהֲלָכָה, שלא ניתנה מידת קל וחומר [וכן שאר 'שלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן'] אלא לדרשת תורה שבכתב, ולא לתורה שבעל פה, כגון דינים שנמסרו 'הלכה למשה מסיני' (ע"פ רש"י כאן ובשבת קלב, א). שאילו דין ההיתר של טומאת התהום היה נוהג רק במצב שבו יש ספק טומאה וספק טהרה, היה ניתן לומר שהוא גילוי מילתא שנוקטים להקל בקרבן פסח וניזיר, וכך נוקטים להקל בקרבן ציבור, אבל מאחר שדין טומאת התהום נאמר גם באופן שבו הוברר לבסוף שהוא ודאי טמא, בהכרח שנתחדש בהלכה למשה מסיני דין מחודש, ואין למדים ממנו למקומות אחרים (ראש משביר בביאור דברי רש"י).

עֲצֵם כְּשֶׁעוֹרָה הִלָּכָה, שהדין שניזיר מגלח על עצם כשעורה הוא הלכה למשה מסיני (רש"י) [אבל עיקר הדין שעצם כשעורה מטמאת בטומאת מת, הוא דבר המפורש בכתוב, שנאמר (במדבר יט, טז) 'או בעצם אדם' וגו' (רשב"א שבת קלב, א)].

יִלְיָהּ מוֹעֵדוֹ מוֹעֵדוֹ מִפְּסָח, שכשם שהותרה טומאת התהום בפסח ובניזיר, כך הותרה בתמיד ובשאר קרבנות ציבור (מאירי, וראה לעיל עז, א שגם בשאר קרבנות ציבור נאמר לשון 'מועד'). שאף שאין דורשים שלש עשרה מידות בהלכה למשה מסיני, כיון שכבר ניתנה גזירה שוה זו לדרשת הכתובים [לדחיית טומאה ושבט (ראה לעיל ס, א)], ממילא ניתן לדרוש בה גם להלכה למשה מסיני (צל"ח).

אֶלָּא טוּמְאָת הַתְּהוֹם הִלָּכְתָּא גְּמִירִי לָהּ, ומעתה מובן מה שמצינו פרטי דינים שונים בדין טומאת התהום שלא מצינו להם מקור מהכתובים שהביאו האמוראים, משום שכך ניתנה ההלכה [וכגון שיש חילוק מתי נודעה טומאת התהום, ומה היה מצבו של הנזיר] (ראה רא"ש נידר סג, א).

אֶפִּילוּ נֹדַע לוֹ לְפָנֵי זִרְיָקָה מִצָּרָה, שבקרבן פסח [ובשאר קרבנות ציבור], אף שנודעה טומאת התהום של הבעלים בין שחיטה לזריקה, זורקים את הדם לכתחילה. אבל אם נודעה הטומאה קודם שחיטה, אין שוחטים (רש"י ד"ה שאין ותוס' ד"ה וטמא), שההיתר של טומאת התהום הוא רק בדיעבד, ואין לשחוט לכתחילה לאחר שנודעה הטומאה, אך לאחר שכבר נשחט הקרבן ואין לו תקנה, הרי זה נחשב כדיעבד ולכן זורקים את דמו אפילו לכתחילה (חזו"א או"ח קכד לדף זה).

ובאופן שנטמא הכהן, בהכרח מדובר שהקרבן נשחט בטומאה, ולכן הקרבן כשר כיון שאין תקנה אחרת [שאילו במקרה שנודעה טומאת התהום של הכהן לפני הזריקה, אין לו היתר לזרוק בטומאה, שהרי יש לו תקנה בזריקה על ידי כהן טהור] (חזו"א שם).

וכן לענין טומאת התהום בניזיר, אף שנודעה טומאת התהום בין שחיטה לזריקה, זורקים את הדם לכתחילה, והיינו לדעת חכמים הסוברים שאין צורך בתגלחת הנזיר בשביל סיום תקופת הנזירות, אך לדעת רבי אליעזר שהתגלחת מעכבת, לא נאמר ההיתר של טומאת התהום אלא כשנודעה הטומאה לאחר התגלחת [הנעשית לאחר זריקת הדם] (ראה תוס' ד"ה אלא, ע"פ גמ' נידר סג, א).

ויש שכתבו, שההיתר של טומאת התהום נאמר גם כשנודע קודם שחיטה [ולשון הגמ' נודע 'לפני זריקה' אינו בדוקא (ליקוטי הלכות בזבח תודה)], אך דוקא באופן שלא הוברר בודאי שאכן נטמא בטומאת התהום (רמב"ם קרבן פסח ו, יא), שאילו באופן שהוברר בודאי שנטמא בטומאת התהום, אפילו אם נשחט הקרבן אין זורקים את הדם, שיסוד ההלכה של טומאת התהום